

Urbanistická kompozícia 5

KOMPOZIČNÉ PRVKY

KOMPOZIČNÉ PROSTRIEDKY

*mierka
proporcia
rytmus*

Kompozičné prvky

predstavujú materiú kompozičnej skladby.

Kompozičné prostriedky

predstavujú nástroje urbanistickej kompozície

KOMPOZIČNÉ PRVKY - komponenty

sú fyzickej povahy

objekt /budova, stavba, výtvarné dielo/

fyzicky vymedzený priestor

/ ulica, námestie.../

KP podľa charakteru :

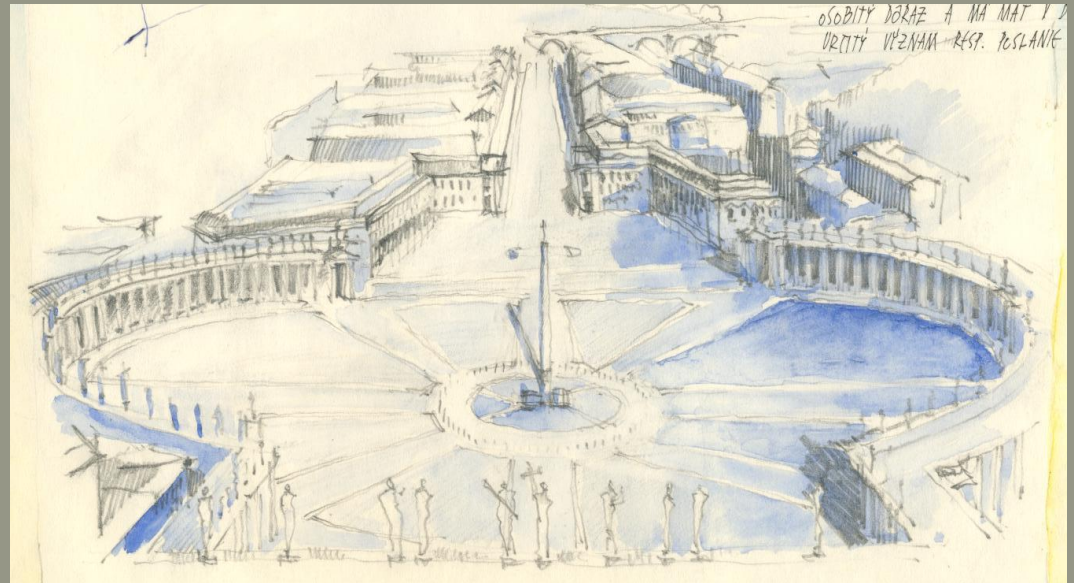
prírodné

umelé

podľa hierarchie/ významu

-hlavné

-vedľajšie

Vzťah prírodných a umelých prvkov je často základným východiskom urbanistickej koncepcie, teda aj navrhovanej kompozície.

Významnou vlastnosťou urbanistickej kompozície je spolupôsobenie umelých a prírodných prvkov, najmä terénu, zelene, vody, ako aj vplyvy prírodných podmienok

KOMPOZIČNÉ PROSTRIEDKY

Kompozičné prostriedky = *nástroje kompozície*,
pomocou ktorých sú organizované kompozičné prvky.
Slúžia *na dosiahnutie výtvarného účinku diela*.

Základné skupiny (kategórie) kompozičných prostriedkov

skupina dimensionálnych kompozičných prostriedkov
mierka, proporcia

skupina polohových kompozičných prostriedkov
rytmus, symetria, asymetria

skupina vzťahových kompozičných prejavov
kontrast, zhoda, silueta

skupina hierarchických kompozičných vzťahov
gradácia, akcent, dominanta

skupina dynamických časopriestorových vzťahov
panoráma, dynamické priestorové vnímanie

MIERKA

(„úmernosť“) a **proporcia** sú kategórie harmónie vzťahu objemu a rozmeru k človeku a prejavujú sa v pocitovom hodnotení (subjektívne objektivizovanom).

Východiskovú dimenziu tvorí spravidla určitý modul ako „miera / mierka“ overená a zažitá praxou.

DIMENZIONÁLNE KOMPOZIČNÉ VZŤAHY

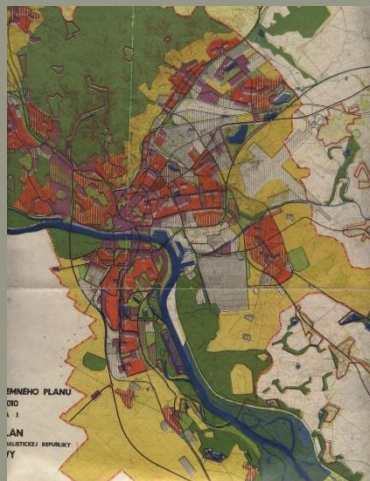
MIERKA („úmernosť“)

Vzťah veľkostí, POMER

Pojem **mierka** (napr. 1:1000) ako veľkosť zobrazenia

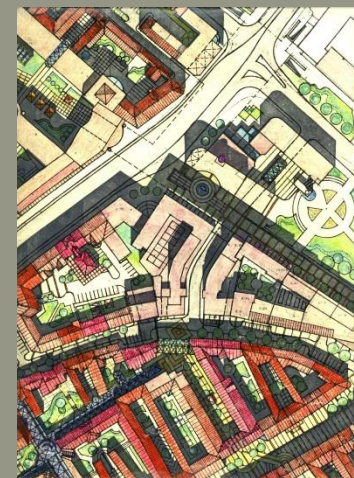
1:250 000

1:25 000

1:2 000

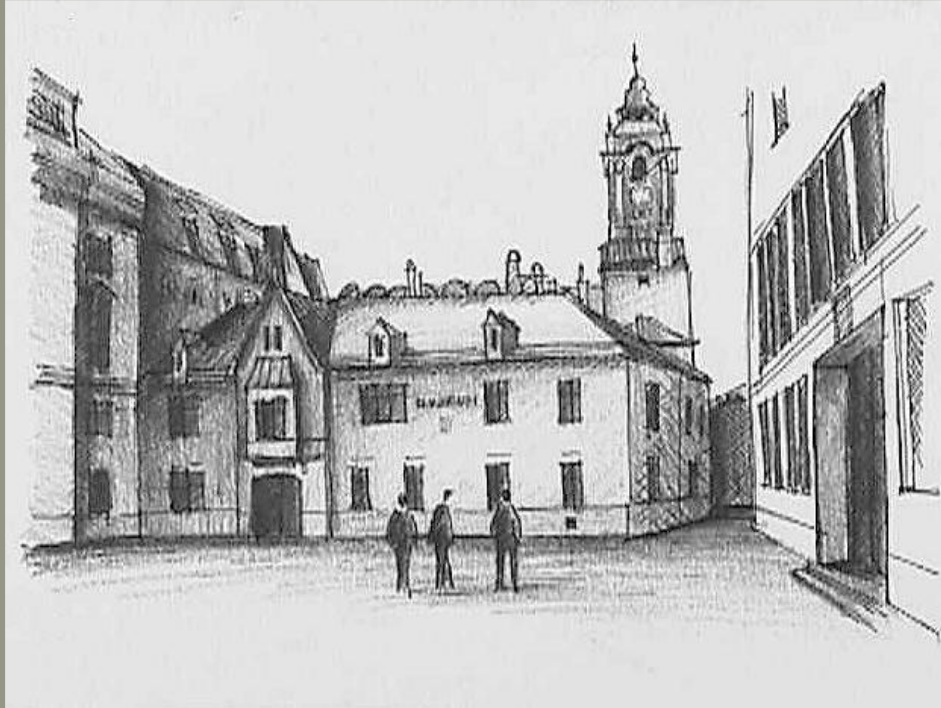
1:1 000

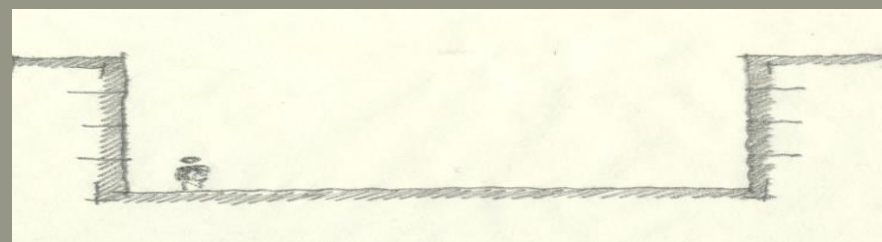
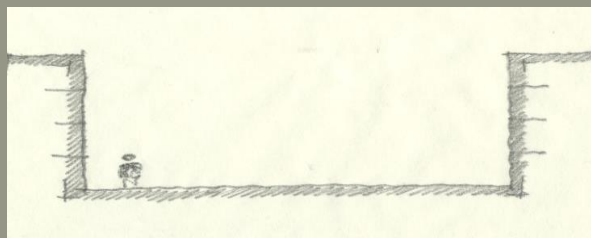
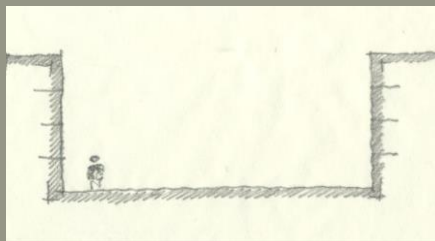
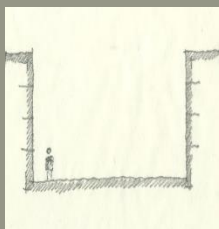
Mierka ako veľkosť zobrazenia

Ľudská mierka

rozmery človeka : rozmery reálneho priestoru

Pozn :
pojem merítko – je nesprávny,
správne je *meradlo* (skladací meter je
meradlo)

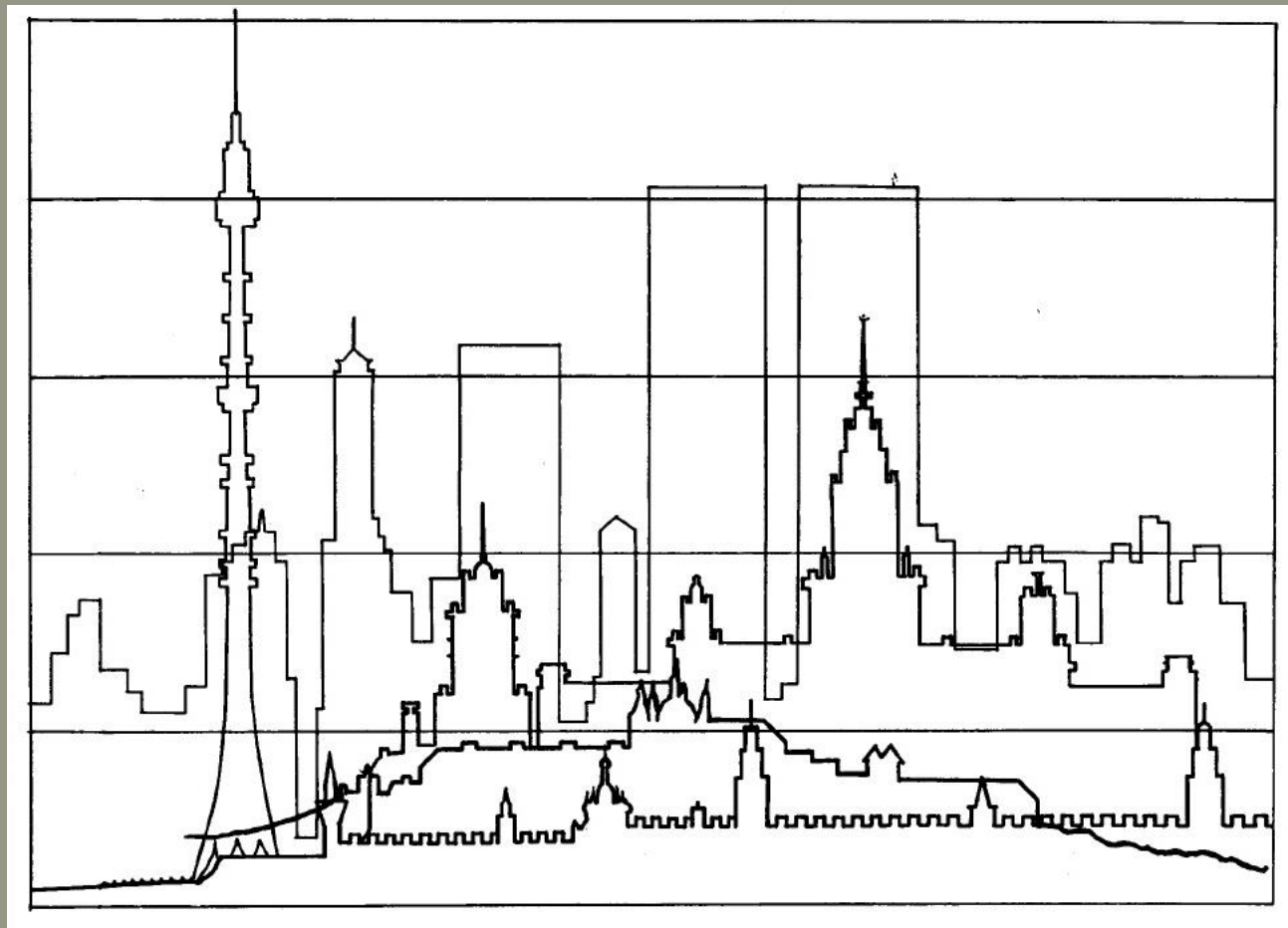
Vplyv šírky a výšky priestoru na zmysly

a : b

- 1 : 1** uzatvorený priestor
- 1 : 2** prijateľne uzatvorený
- 1 : 3** prijateľný otvorený
- 1 : 4 a viac** otvorený

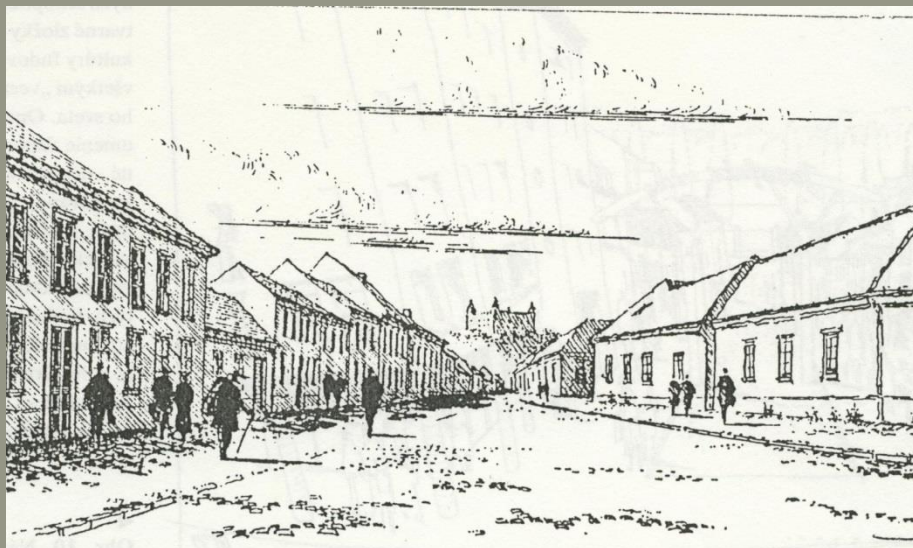
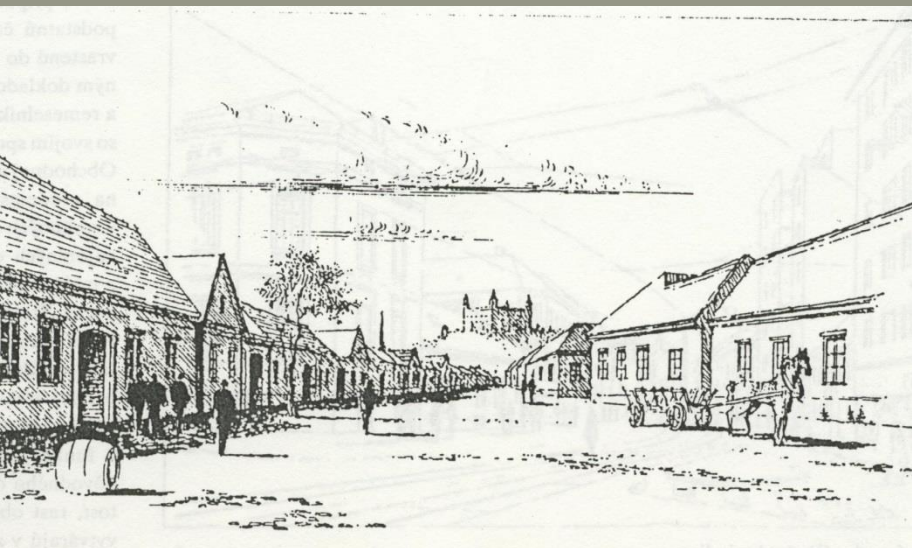
Tieto účinky je možné ovplyvniť pôdorysom priestoru

Mierka a proporcie vertikálnych a horizontálnych rozmerov priestoru

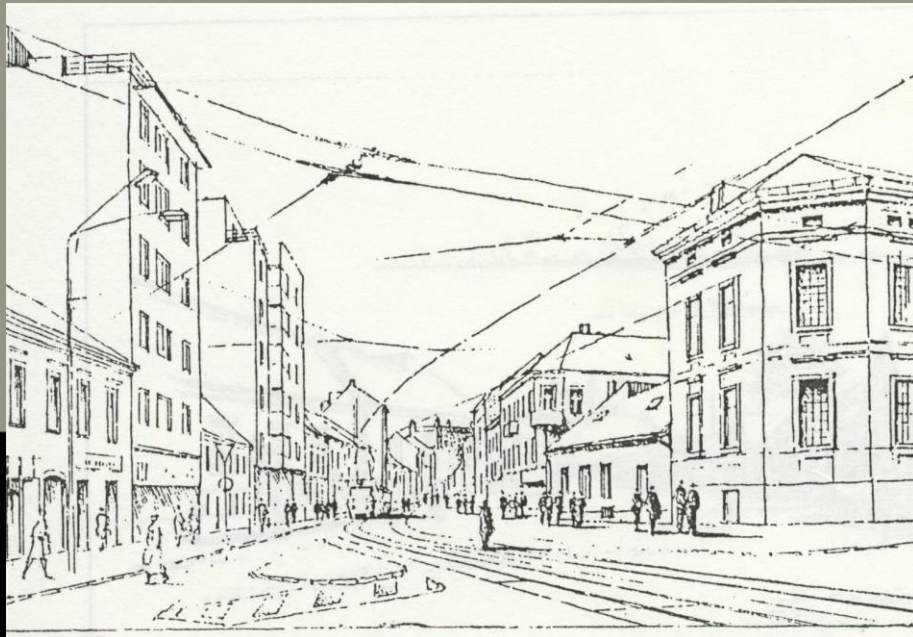
Zmena mierky mesta – rastom rozmeru výšky

Dimenzie a proporcie v siluete mesta

Vývojová zmena
proporcií priestoru
=
Zmena mierky priestoru

PROPORCIA – vzťah rozmerov

PROPORCIA

Vzťah dvoch parametrov.

Dá sa vyjadriť matematicky.

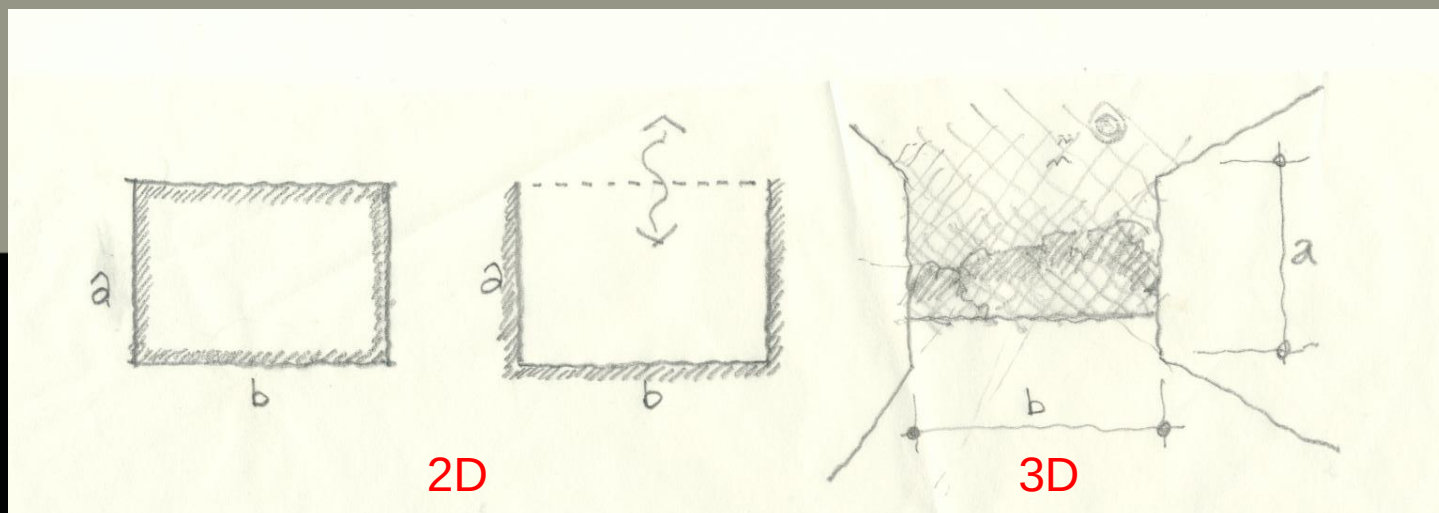
Proporcia

- plošných útvarov **2D**
- priestorových útvarov **3D**

Odvođený pojem – **DISPROPORCIA**

neúmerný vzťah , ale v UK to neznamená negatívne

Špeciálne označenie proporčných alebo hmotových vzťahov - **ZHODA**

2 D PROPORCIA

Najčastejšie sa používa na vyjadrenie vzťahu výšky a šírky

Porovnávanie týchto dvoch parametrov hmoty (telesa, stavby) viedlo k hľadaniu “**dokonalých proporcií**”, ktoré sa stali súčasťou architektonických rádov.

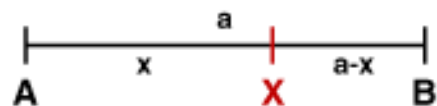
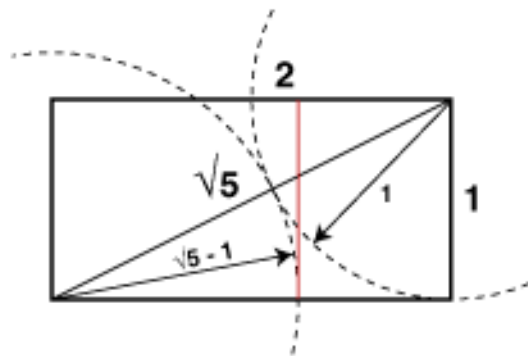
Najčastejšie to boli jednoduché násobky rozmerov malých celých čísiel (1:2, 2:3 a pod.).

Iný príklad hľadania optimálnych proporcií je **zlatý rez**.

Je určený úmerou

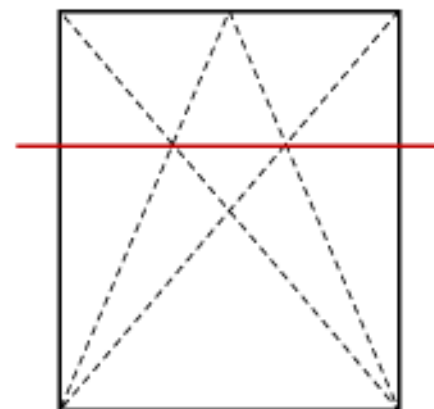
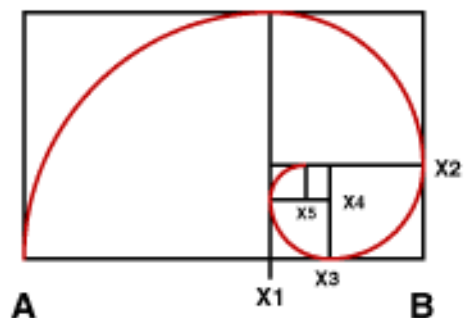
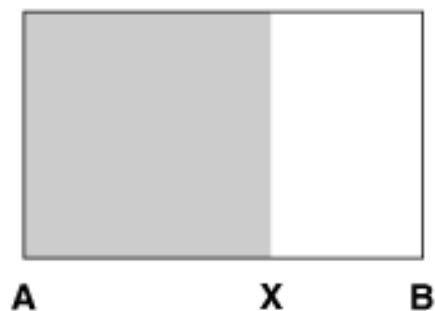
$$a : b = b : (a + b) = 1,61803398...$$

Keďže výsledkom číslo ktoré má niekoľko desatinných miest *najpresnejšie sa konštruuje gometrickou konštrukciou.*

zlatý řez
 $(1 : 0,618034 = 1,618034 : 1)$

Geometrická konstrukce „zlatého řezu“
 $a : x = x : (a-x)$

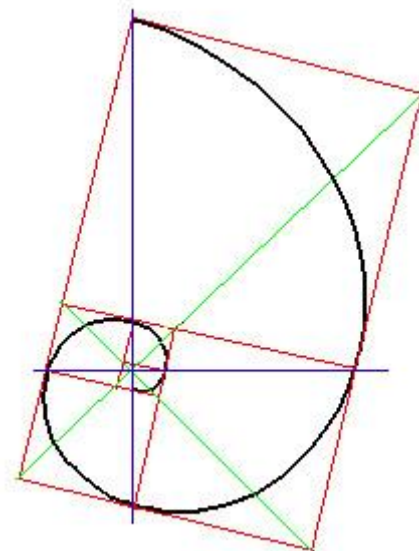
Aproximace „zlatého řezu“
 (optický střed stránky)

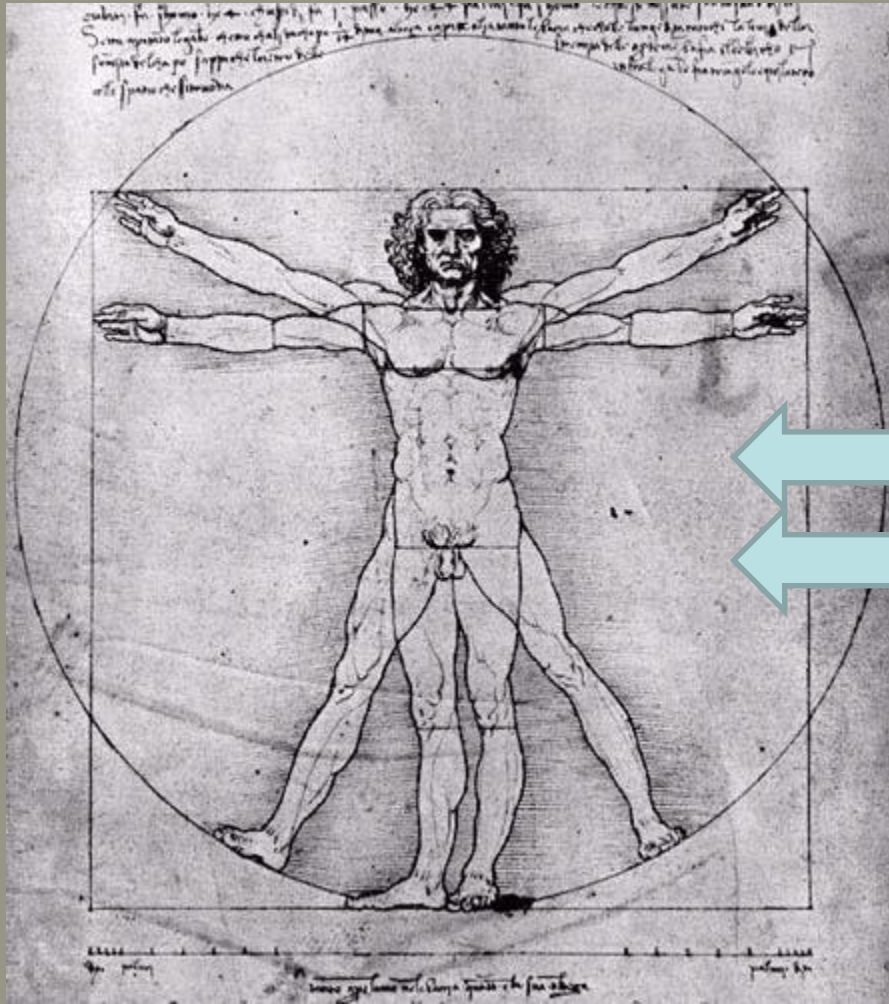
PROPORCIE

zlatý rez

$$\frac{a}{b} = \frac{a+b}{a} = 1.61803...$$

dve ťažiská ľudského tela

-rozmerový stred fyzikálne ťažiskoy

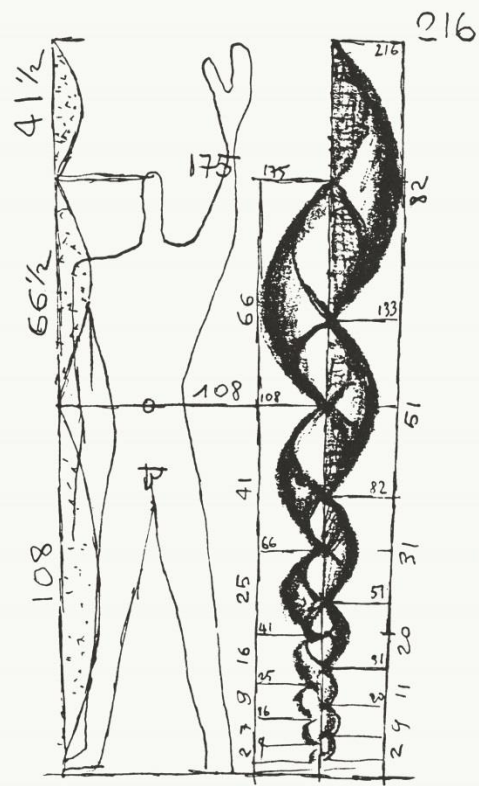
-váhový stred optické, pocitové ťažisko

PROPORCIE ČLOVEKA

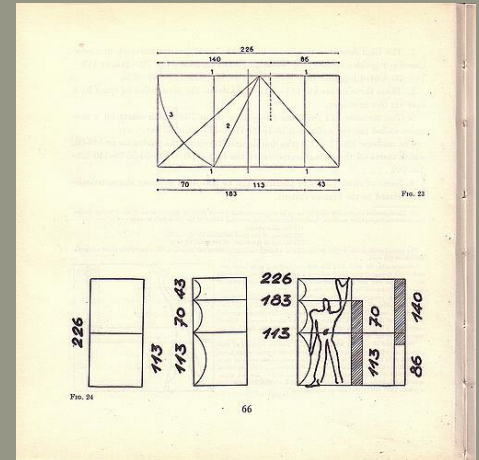
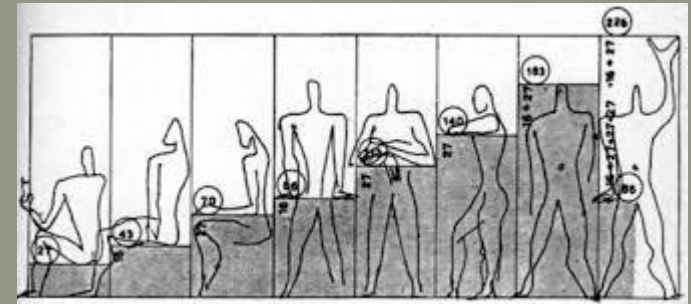
podľa Vitruvia

vyjadrené Leonardo da Vincim,
skica, 1490

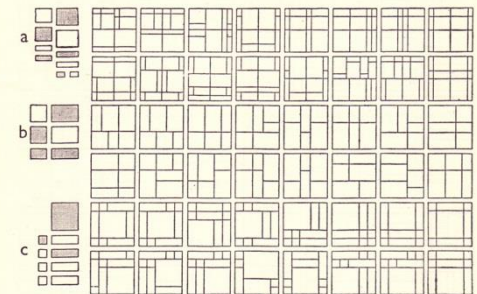

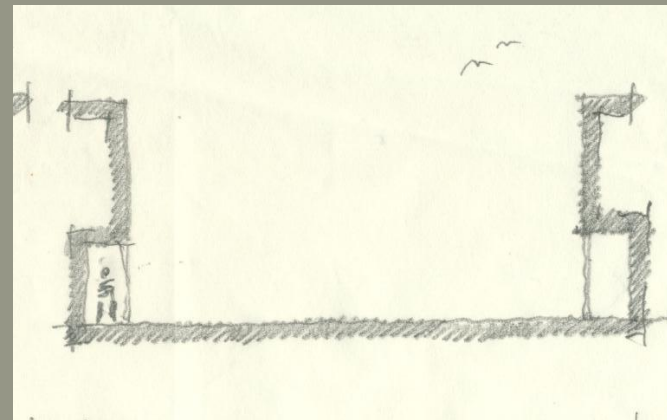
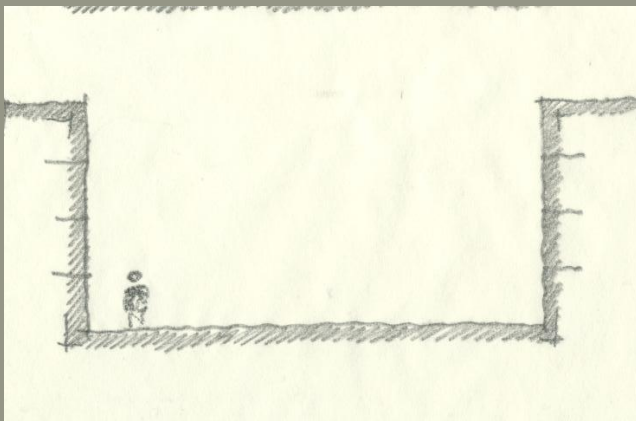

à bord du Cargo
"Vernon S. Hood"
Le 6 janvier 1946
LC

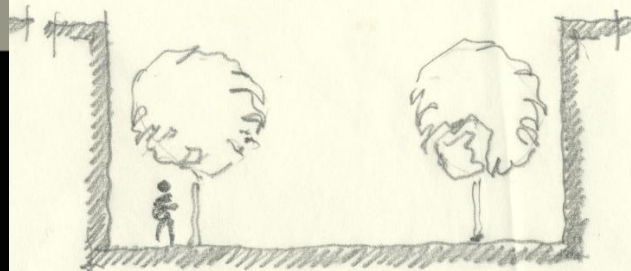
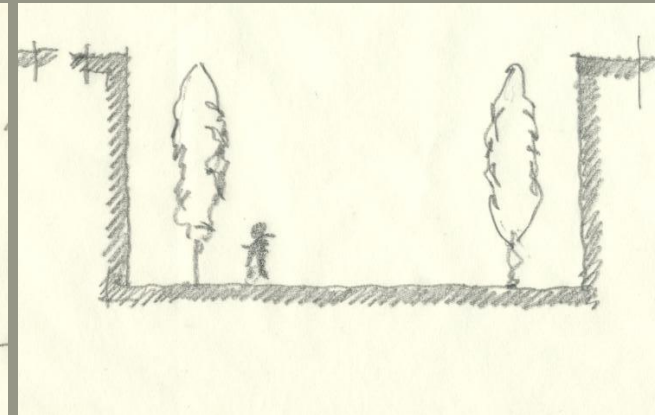
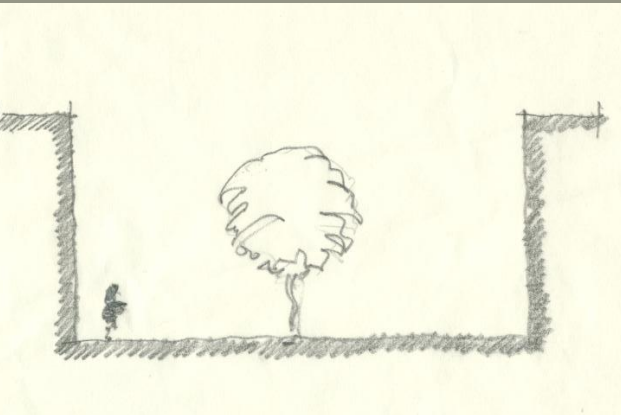

MODULOR Le Corbusier (1948):
syntéza konvenčnej miery (m) a angl. stopy (ft),
veľkosti človeka odvodennej od predpokladanej
výšky človeka 183 cm a harmonického vzťahu tzv.
zlatého rezu

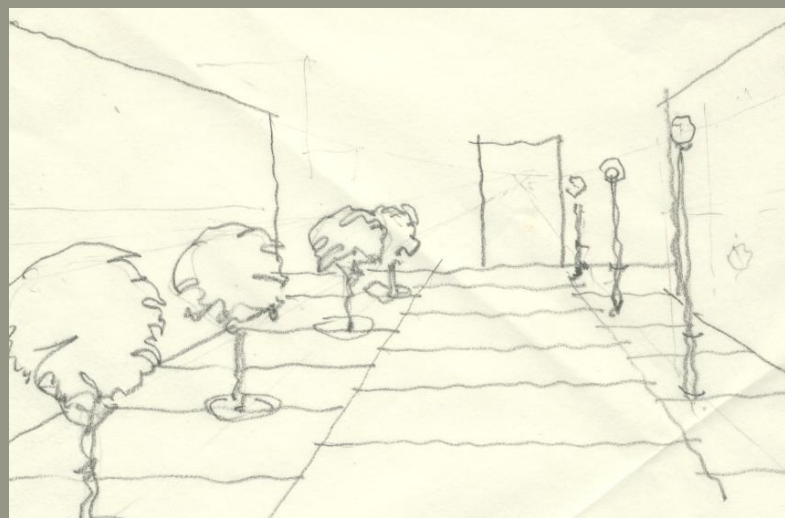
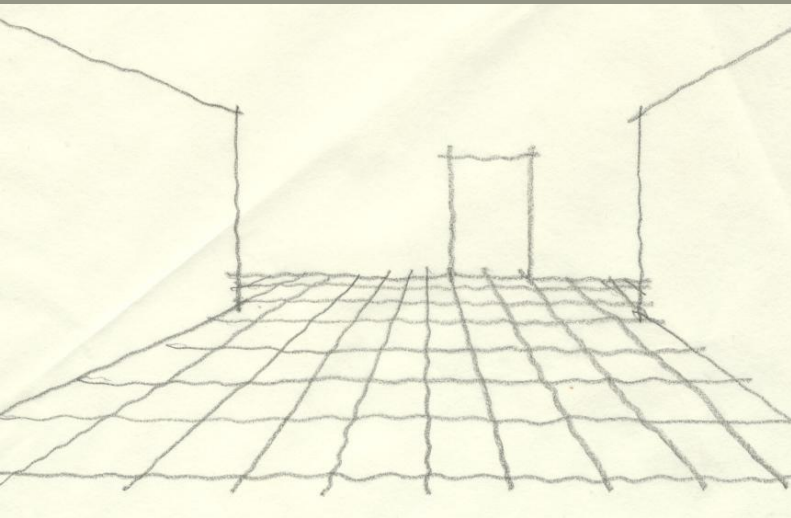
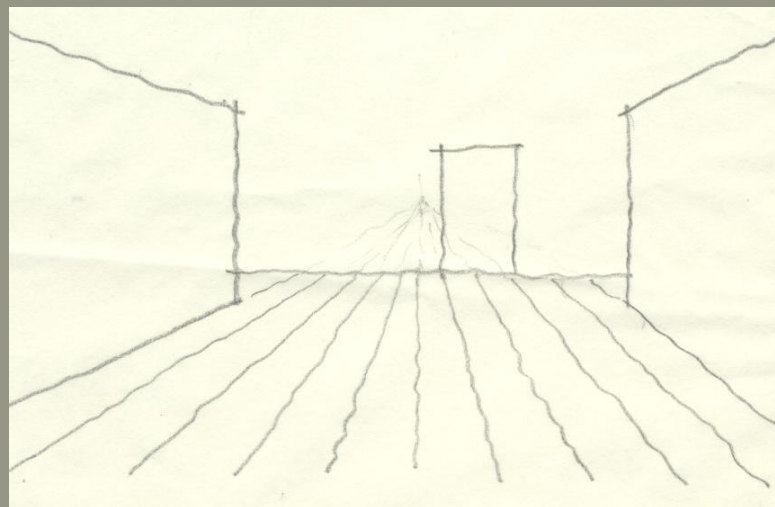
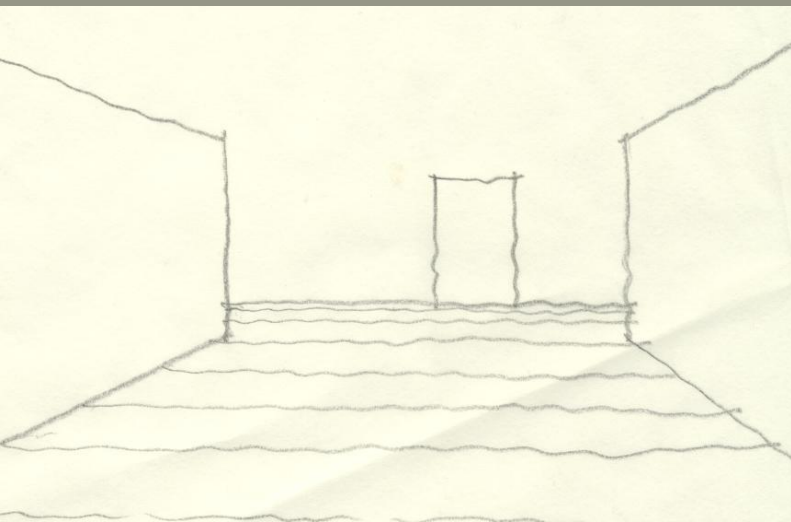

2D vzťah šírky + výšky priestoru a vplyvy na vnímanie jeho proporcií
pomocou vkladania iných prvkov

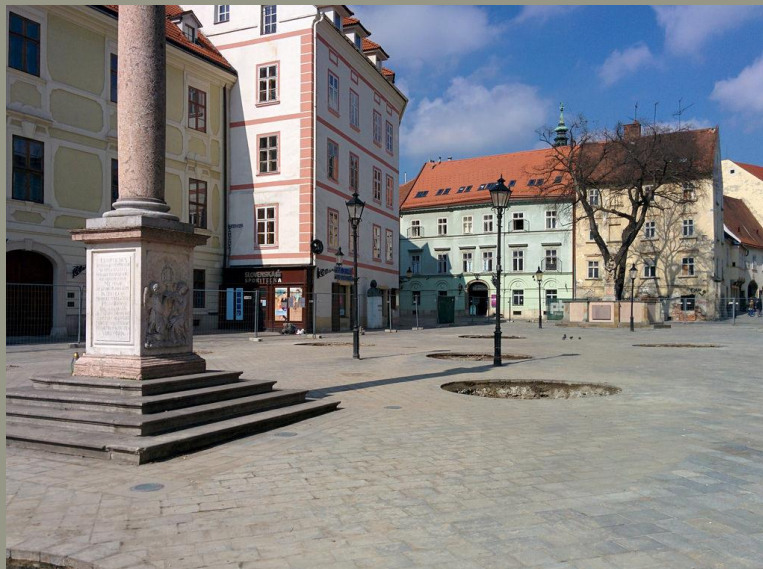

2D vzťah šírky + výšky

3 D PROPORCIA

Rôzne možnosti ovplyvňovania vnímania
priestorových a proporčných vzťahov verejného priestoru
3D vzťah šírky + výšky + hĺbky

Vplyv zelene na vnímanie priestoru – jeho proporcií, kompozičných vzťahov

Hlavné a Františkánske nám. v Bratislave

Pôv. historický stav, stav pred 2017 s vysokou zeleňou, stav po výrube, stav po výsadbe novej zelene, ktorej poloha sa prispôsobila pôvodným stromom a nie barokovému kompozičnému princípu priestoru napr. potrebe vnímania morového stĺpa zo všetkých prístupových smerov dvojnámestia

polohový kompozičný prostriedok

RYTMUS

ako *pravidelné striedanie určitých prvkov*

odvodený pojem **rytmizácia** – usporadúvanie, usporiadanie dačoho do rytmu

Protipól k pojmu rytmus tvorí pojem **arytmia**

rytmus je jednou zo základných potrieb ľudského organizmu

v zmysle pravidelnosť...

tento pocit z vlastného „biorytmu“ človek nevedomky uplatňuje aj vo vnímaní priestoru

Rytmus v urbanistickej kompozícii znamená opakovanie rovnakých prvkov v pravidelných priestorových intervaloch (vzdialenostiach).

tieto prvky nemusia byť absolútne identické. Napr. aleja stromov

v architektonickej kompozícii je miera presnosti zhody opakujúcich sa prvkov vyššia.

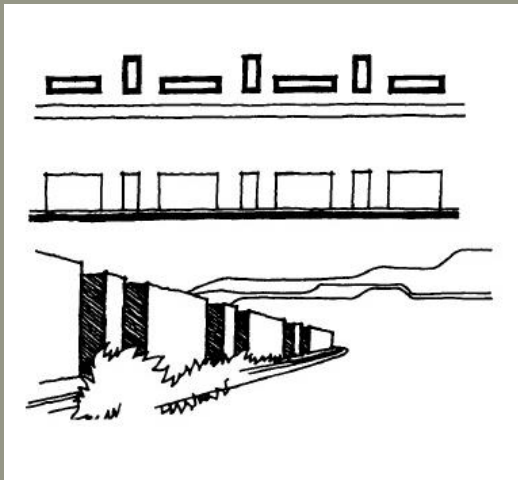
na výkrese urbanistického návrhu posudzujeme rytmus v relatívne statickom prejave,

v reálnom priestore sú v jeho vnímaní rozhodujúce časopriestorové hľadiská.

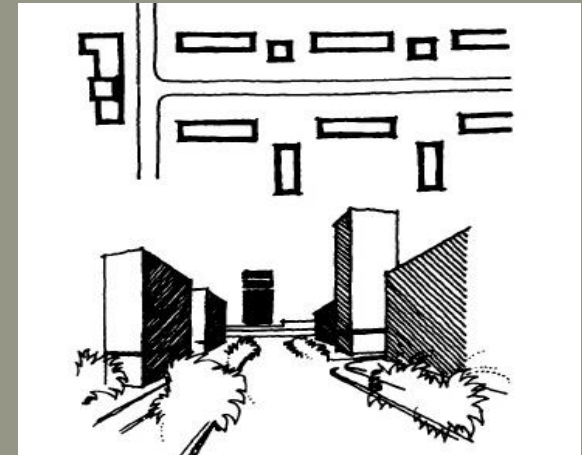
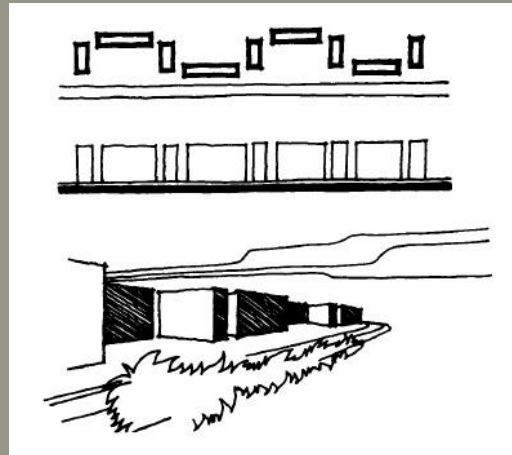
Rytmus si v priestore môžeme uvedomovať aj zo statického pozorovacieho stanoviska, v bežnom živote sa však vnímanie realizuje z pohybu priestorom.

Skreslenie rytmu perspektívou

Jednoduchý rytmus

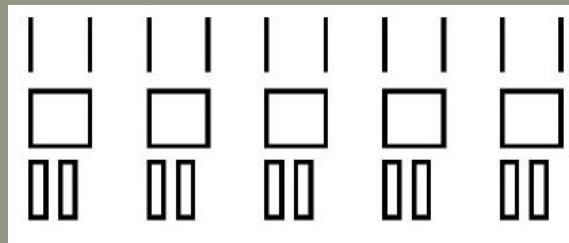
Kombinovaný rytmus

ZÁKLADNÉ DRUHY RYTMOV

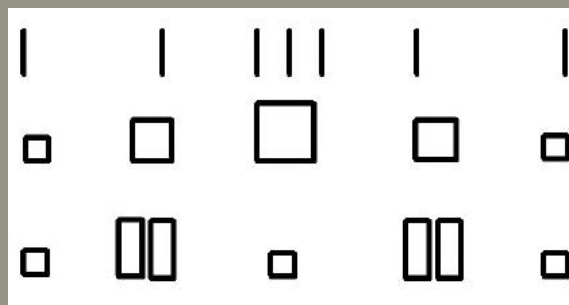
METRICKÉ RADENIE

pravidelný rytmus

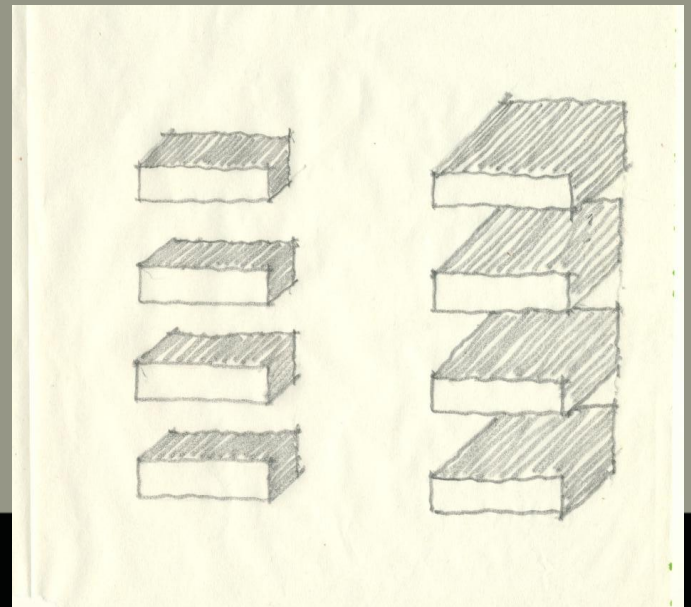
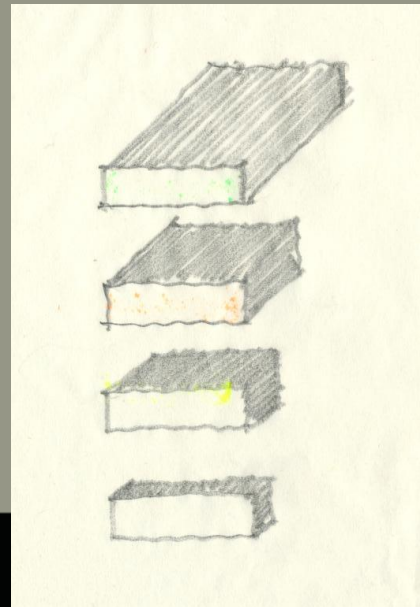
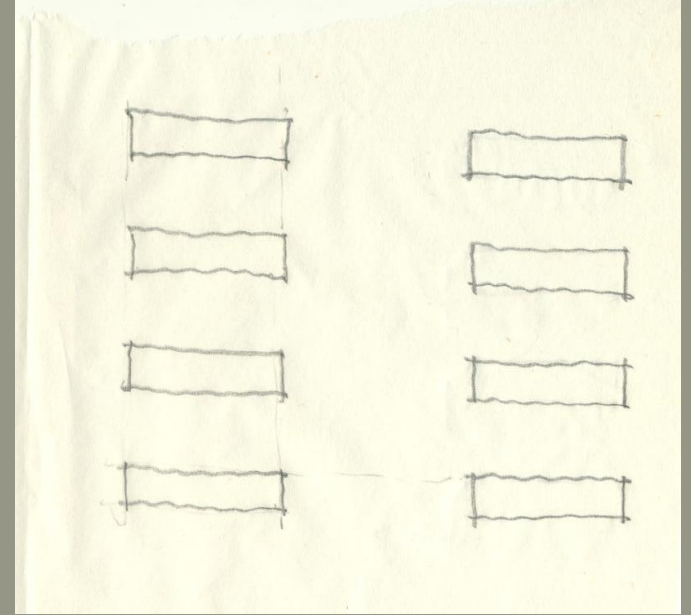
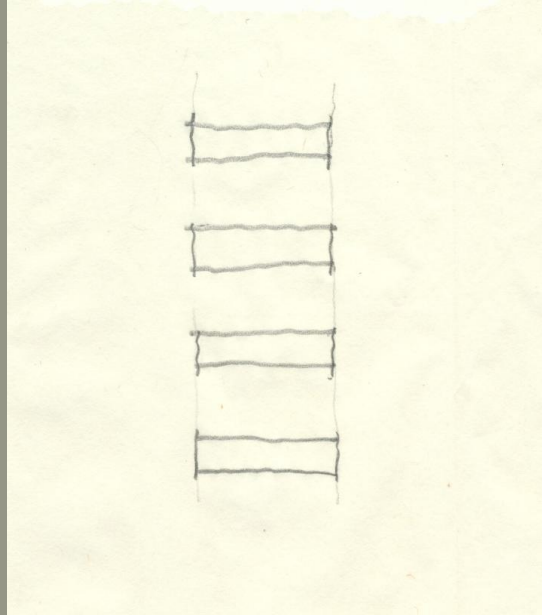
RYTMICKÉ RADENIE

s odstupňovaným rytmom

KOMBINOVANÝ RYTMUS

spojenie metrického a rytmického radenia

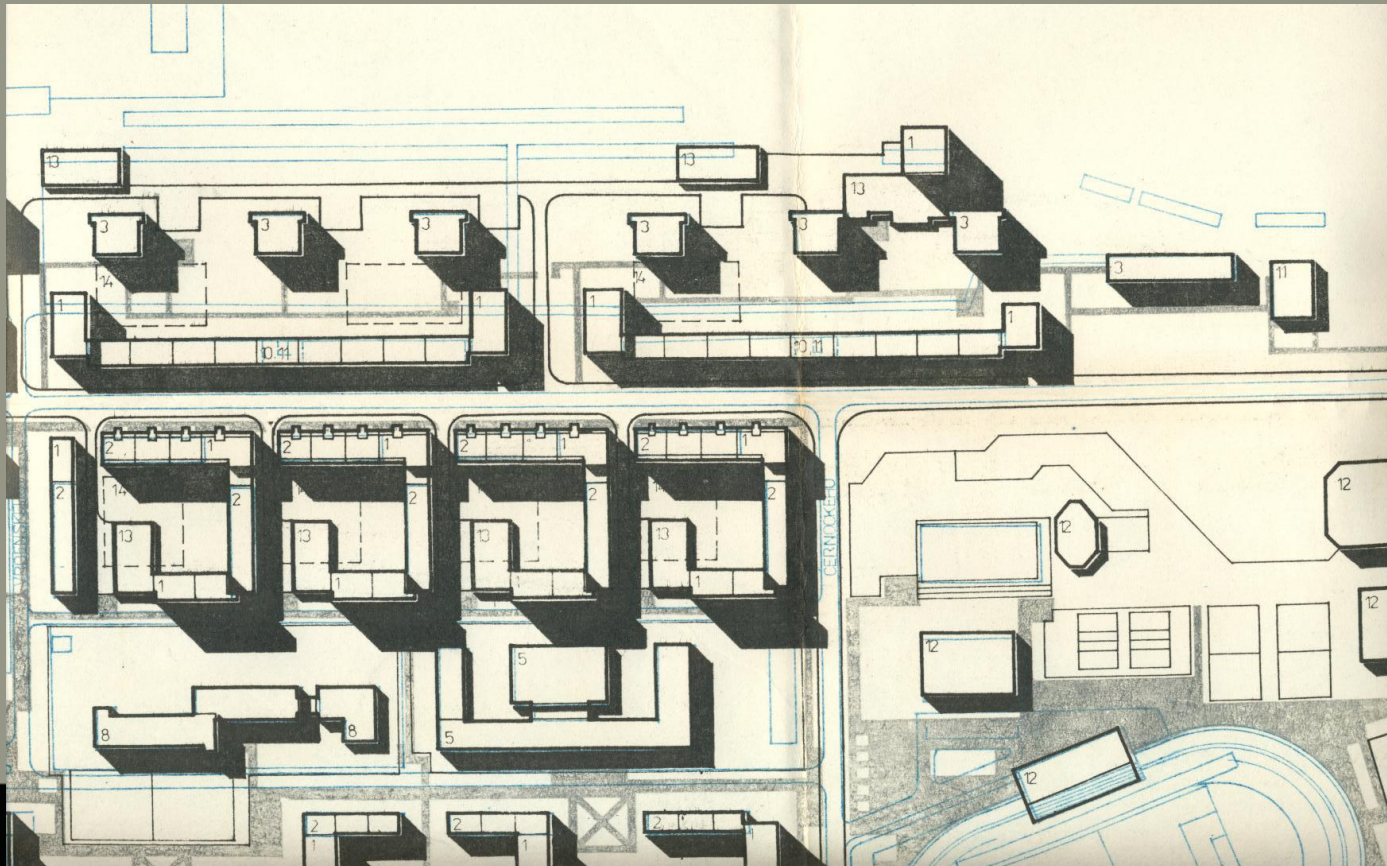

Pôdorysný rytmus spojený
s vertikálnou gradáciou

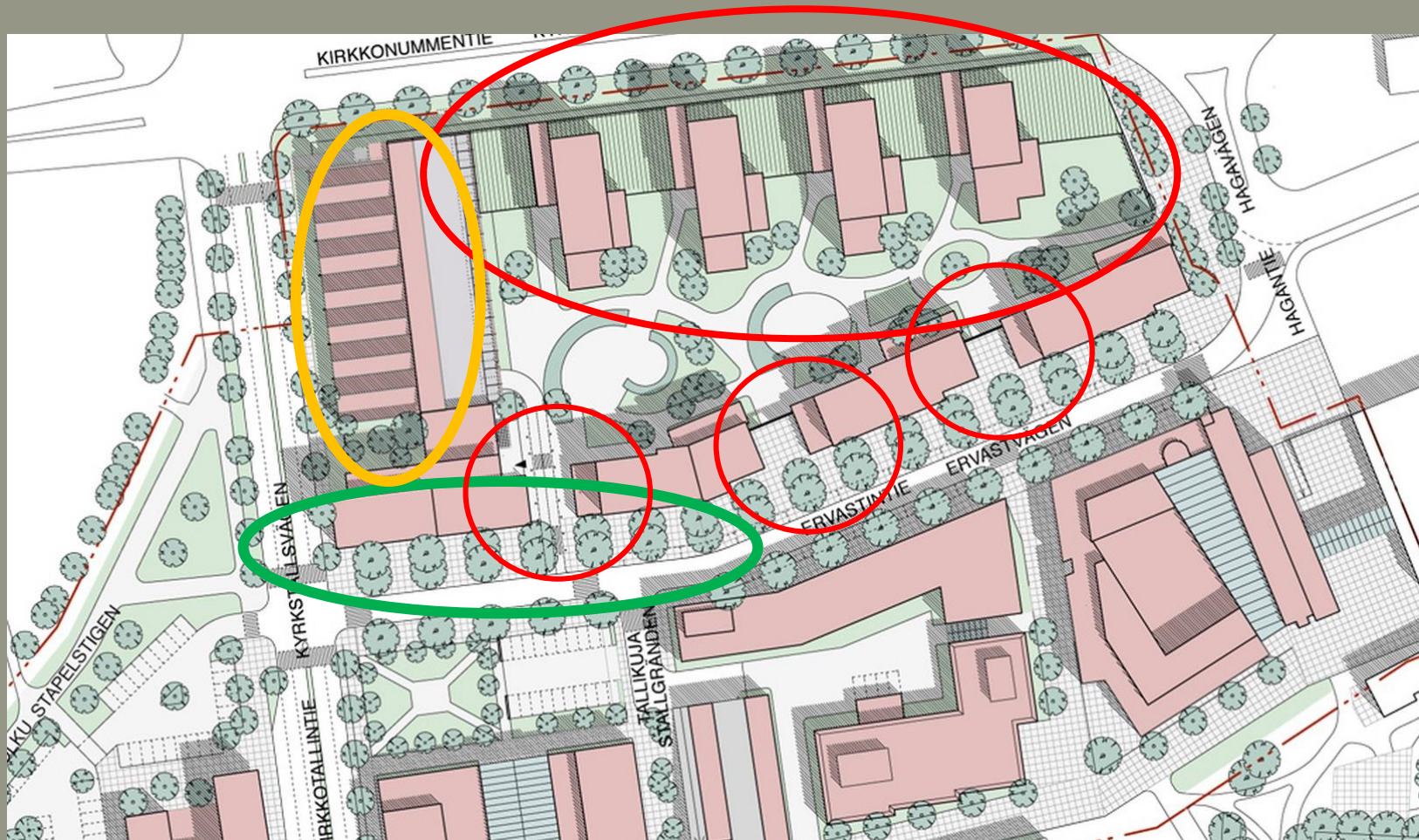
Rôzne aplikácie rytmu

Jednoduchý rytmus je opakovanie (*metrické radenie*)... monotónnosť

zložitejšie druhy rytmov – *rytmické radenie*

Bratislava Krasňany, časť sídliska, autori Hruška, Steller

Aplikácia rytmu v urbanistickom návrhu
Rytmus **umělých** a **přírodných** prvků
architektonický rytmus

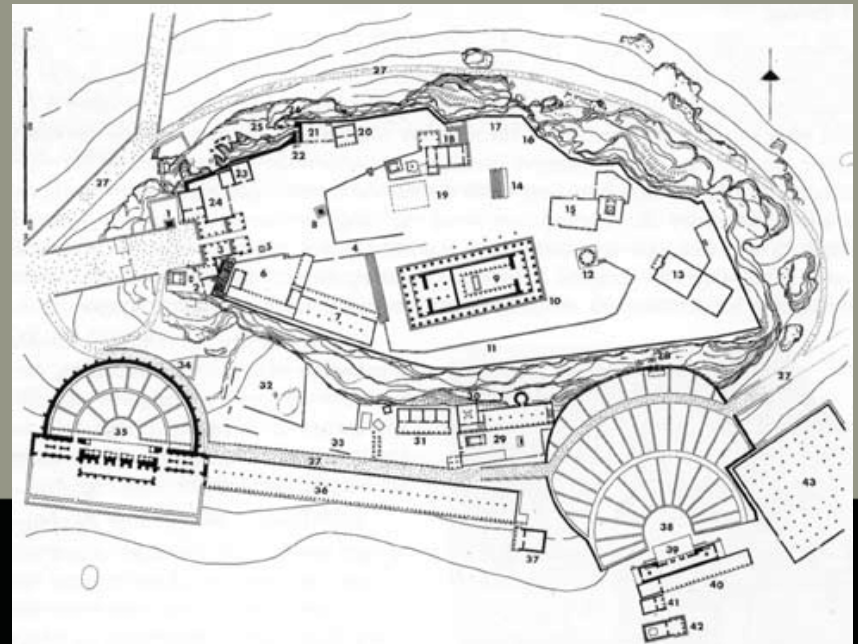
EURYTMIA

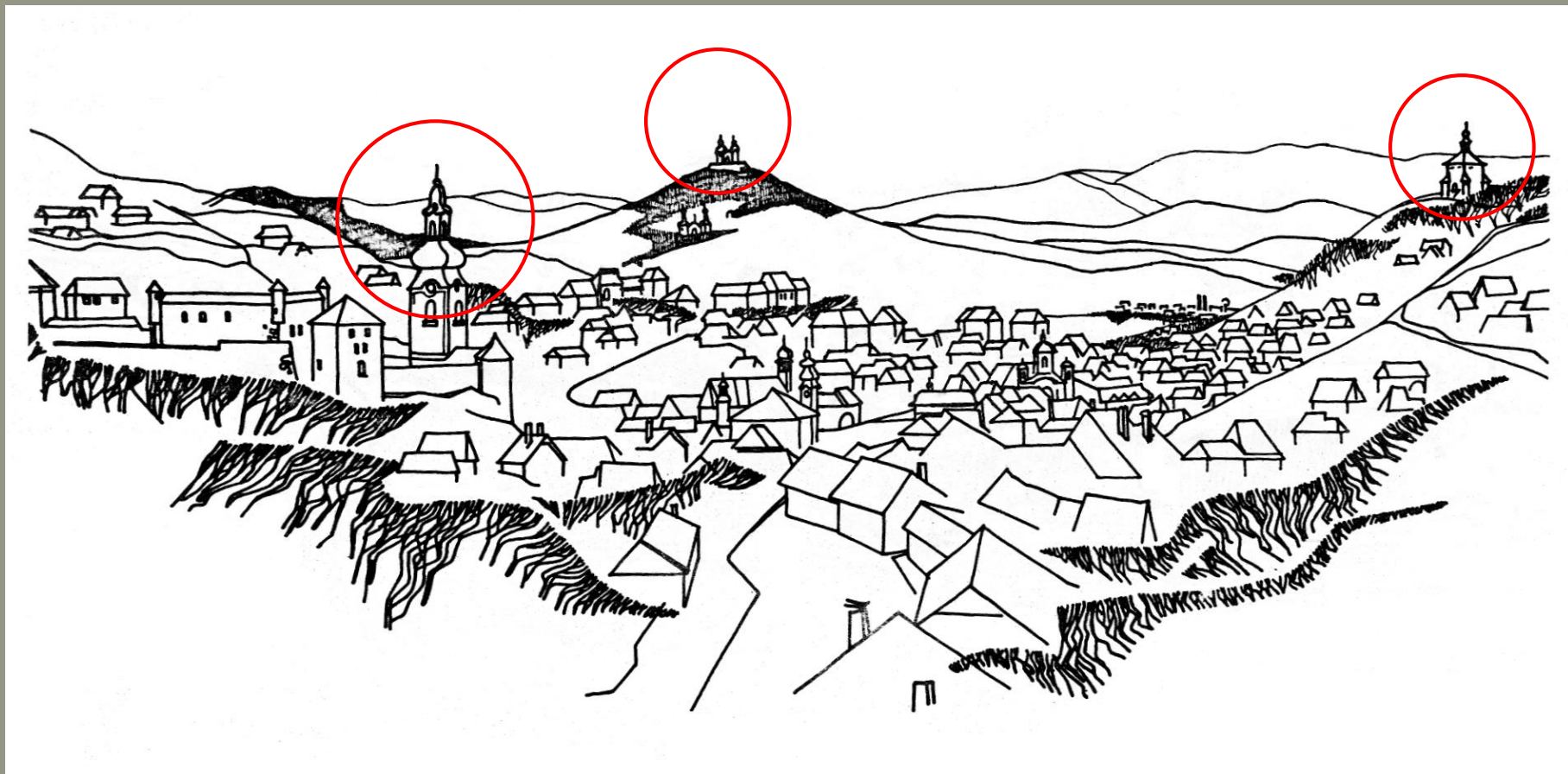
harmonicky vyvážená kompozícia

eurytmický komplex pôsobí asymetricky ale harmonicky súčasne
všetky prvky sú podriadené spoločnému výtvarnému zámeru
(architektonickému, urbanistickému)

ARISTOTELES = jednota rozmanitosti

Príkladom je Akropola, silueta Banskej Štiavnice pozri ďalej

Harmonický obraz sídla v krajine

doc. Milan Kodoň : Banská Štiavnica v kresbe architekta, výtvarnú pozornosť venuje trom hlavným dominantám a celkovému zasadeniu sídla do prírodného prostredia

Klasické diela k urbanistickej kompozícii

Trnkus, F.: Urbanistická kompozícia I., skriptum, FA SVŠT v Bratislave, 1982

Hexner, M., Novák, J.: Urbanistická kompozice I., II, skriptum, ČVUT Praha, 1988

Hruška, E.: Úvahy k urbanistickej kompozícii, čas Architektúra a urbanizmus, 1972-VI-1

Lakomý, Z.: a kol.: Architektúra, vyd. SNTL Praha, 1967